

שיעורים בחומש עם פירוש
אור החיים
הקדוש

פרשת קרה

והאיש משה עניו

המרכז העולמי להפצת תורת רבינו
האור החיים הקדוש
זצוקלה"ה

בס"ד

ש	מערכת גדולים ח	הגדולים
<p>(מב) מהר"ר חיים נ' עטר. עיר וקדיש מק"ק סאלי ובא לעה"ק ירושלים ת"ו סוף שנת תק"כ. ואני הצעיר זכיתי והייתי כשיכתו הרמחה ועיני ראו גדולת תורתו עוקר הרי הרים וקדושתו הפלא ופלא. ולפי וורנו היה לב הרב מבעית כתלמוד והיה כמעין המתגבר. והן בעון הרור כמעט</p>	<p>שכ"ב ובחדש תמוז תק"ג עלה לשמים בן מ"ז שנה זלה"ה. וחיבר הפץ ה'. ראשון לציון. אור החיים. פרי תאר. וחכמתו ניכרת מספריו, אך זה אחר מעשה מחכמתו ורחב לבו וחורפתו הפלא ופלא וחופף עליו כל היום סדר קדושה והבדלה מעניני העה"ז ורכו עוזו נוראנתי.</p>	

ש	מערכת ספרים א	הגדולים
<p>(נד) אור החיים. פיי התורה להרב המופלא חסידא קדישא מ' חיים נ' עטר. ונרפס בוניציא סביב לתומש עם תרגום ורש"י. דשמענו כי עתה בפולניא הם מחשיבים</p>	<p>אותו הרבה ונרפס עוד שני פעמים. ונחזור זה ע"י שהרב החסיד קדוש מהר"י בעל שם טוב הגיד גדולת נשמת מהר"ח הנזכר.</p>	

שו"ת יורה דעה - חלק ב - סימן קה דברי חיים

... לא ידעתי מה ספק לכם שרוח הקודש שורה גם עתה על הראוי לו אף על
פי שבטלה הנבואה מן הנביאים... שגם בזמנינו יש לחכמי האמת שאינם נוטים אחרי
החומר רוח הקודש וכמבואר במורה נבוכים וברמב"ן ז"ל בהדיא.

ולכן בעל 'אור החיים' נשמתו בגנוי מרומים, בודאי חיבר ספרו ברוח
הקודש... ולכן המלמד המכחיש רוח קדשו של 'אור החיים' הוא אפיקורס, שאינו
מאמין בגדולי הדור שהעירו עליו שהיה ראוי לרוח הקודש, והמלמד הזה כפר בעיקר
רוח הקודש...

עולמות

מערכת שיעורי תורה

הלכה ומחשבה

מראי מקומות

משולבים עם דפי מקורות

ראש המערכת

הרב יעקב זילברליכט

מערכת

הרב ישי לב

הרב יוני הוכמן

הרב אברהם שטרק

הרב אליהו זלושינסקי

והאיש משה עניו

א.

"והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה"

עדות הקב"ה על שלימות מדריגת הענווה של משה רבנו בפרשת דיבור אהרן ומרים במשה, אשר בה נתגלתה מידה זו בשלימותה.

ב.

ענוותנותו של משה רבנו בפרשת קרח

גם בפרשת מחלוקת קורח ועדתו, מתגלה לעינינו דרגתו של **"האיש משה עניו מאד"**, במלוא הדרה ויפעתה, בפרט, בהנהגתו מול **דתן ואבירם** • משה רבנו נפל על פניו "להראות קצה האחרון של ההכנעה **כעבד המשתחוה** לפני השררה" • משה רבנו **השפיל עצמו** "במה שהלך לדתן ולאבירם האנשים הרשעים אשר חרפוהו ולא רצו לבא אצלו", ועל זה נאמר **"ולפני כבוד ענוה"**.
יש להבין מה רצתה התורה ללמדנו בכך, לאחר שכבר נאמר מקודם **"האיש משה עניו מאד"**.

ג.

ענוותנותו של משה רבנו בפרשיות נוספות

משה רבנו לא רצה לקבל השליחות להוציא את בני ישראל ממצרים מחשש "שמא יארע תקלה לישראל באמצעות מניעת זכותו, וזה **מהענוה והשפלות**" • מטבעו של משה רבנו היה "להרכין ראשו מעט כדרך השפלים", כי "יהיה בלבו **עניו ושפל** לפני א-ל עליון ויהיה ניצב בגופו **ולבו מוכנע** מאימת מלא כל הארץ כבודו" • ענוותנותו של משה רבנו לחלוק **כבוד לאהרן אחיו**.

ד.

ענוותנות של אהרן הכהן והנהגתו המופלאה במחלוקת קורח ועדתו

בדברי חז"ל והאור החיים הקדוש, נתבארה מדרגת ענוותנותו המופלאה של **אהרן הכהן**.
• הנהגתו המופלאה של **אהרן הכהן במחלוקת קורח ועדתו** "כי אהרן במוסרו ובקדושתו לא ענה דבר בכל המחלוקת הזו".

ה.

ענוותנותם של משה רבנו ואהרן הכהן בפרשת המרגלים

ענוותנותם המופלאה של משה רבנו ואהרן הכהן, בפרשת המרגלים ליפול על פניהם לפני כל קהל עדת ישראל להראות כי מנהיגותם לא שייכת להם אלא היא מרצון השי"ת שהטיל על שכמם עול זה.

ו.

ענוותנו של משה רבנו והתגברותו בפרשת קורח ועדתו - אין בהם סתירה כלל וכלל

מאחר ובורא עולם העיד על שלימות מידת **הענווה** של משה רבנו, תגדל התמיהה היאך חשדו במשה רבנו שהוא **"מתנשא"** ו"משתרר" על קהל ה' - ההיפך הגמור מתכונתו זו.
מאיך גיסא יש לעורר על כך, שכל עמידתו האיתנה **בכל תוקף ועוז** בפרשת המחלוקת, לכאורה עומדת בסתירה למידות **ההכנעה והשפלות**, וצ"ע.

ז.

הענווה והגדלות אינן סותרות זו את זו

בעומק הבנת מידת **הענווה**, אין בה סתירה **לרוממות הדעת** וההכרה בערך עצמו, ומתוכה **לצעוד בעוז ובגאון בדרך התורה והיראה** • שורש מידת הענווה **ביראת שמים ובגדלות הלב** ולא בשפלות הנפש • "ענווה אין פירושה כפיפת קומה, הרכנת הראש ועיניים מושפלות על הקרקע".

ח.

מידות הכנעה והשפלות של משה רבנו ואהרן הכהן - לעומת מידת הגאווה של קורח

טענת קורח ועדתו שלבשו טלית שכולה **תכלת** - עבודת ה' מתוך **רוממות בלבד**, ותשובת משה רבנו כי יש חיוב **ציצית** - עבודת ה' נצרכת למידות **השפלות והענווה**.

מזכרת נצח בהיכל ה'

לאיש יקר שביקרים, צורבא מרבנן ותמכין דאורייתא
תלמידו ואיש אמונו של מרן ראש ישיבת חברון הגרש"ז ברוידא זצ"ל
ופטרוו הוצאת כתביו וחידושיו על התורה ופירוש הרמב"ן
רב פעלים לחסדים במסירות נפש לכבוד התורה ולומדיה
זך ונקי ביסורים קשים שקבלם באהבה ובפנים מאירות
אשר עמד לימין מפעלי 'עולמות' בחן ובהצנע לכת

הר"ר **אלעזר בלם** זצ"ל

בן הר"ר **מרדכי מיכאל** זצ"ל

נלב"ע בליל פורים דפרזים תשע"ט

הוקדש לזכרו ולכבודו על ידי רעייתו החשובה
אצילת הנפש ונדיבת הלב

מרת **רחל** תחי'

שעמדה לימינו בכל מפעליהם לתורה ולחסד

בנו הר"ר **מרדכי הי"ו בנותיו וחתניו הי"ו**

לזכר ולעילוי נשמת

לכבוד הרבני החסיד אהוב למוטה ונחמד למועלה
ראש וראשון לכל דבר שבקדושה בנדיבות לב ובהצנע לכת

מוה"ר **משה ברונשטיין** זצ"ל

ב"ר **ישכר בעריש** הי"ד

נלב"ע כ"ז תמוז תשנ"ב

מוקדש ע"י חתנו ובתו הרב **אלעזר זרחל בלם** ומשפ' הי"ו

והאיש משה עניו

א. "והאיש משה עניו מאד מפל האדם אשר על פני האדמה"

בורא עולם העיד בתורה הקדושה על שלמות מדרגת הענוה של משה רבנו. נעיין בדברי האור החיים הקדוש בביאור פרשת דבאר אהרן ומרים במשה אשר בה נתגלתה מידה זו בשלימותה.

פרשת בהעלתך, ספר במדבר, פרק יב פסוקים א-יג

א 1

א ותדבר מרים ואהרן במשה על־אדות האשה הכשית אשר לקח בראשה כשית לקח: ב ויאמרו הֲרַק אַרְיֵי־בְמִשְׁהָ דְבַר יְהוָה הֲלֹא גַם־בָּנוּ דְבַר וַיִּשְׁמַע יְהוָה: ג וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עֲנִי מְאֹד מִכָּל־הָאָדָם אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הָאֲדָמָה: יא וַיֹּאמֶר אֱהָרֹן אֶל־מֹשֶׁה בִּי אֲדֹנָי אֶל־נָא תִשָּׁת עֲלֵינוּ חֲטָאת אֲשֶׁר נֹאֲלַנו וְאֲשֶׁר חָטָאנו: יג וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה לֵאמֹר אֵל נָא רַפָּא נָא לָהּ:

אור החיים הקדוש שם

ב 1

אור

פרשת בהעלותך יב

החיים

יב (א) ותדבר וגו' במשה. אולי שדברו בפניו של משה. והרעת מסקמת פנה גם כן, כי מה יועילו דבר לא טוב ביניהם לבין עצמן. אלא אמרו דבריהם דרך פרוש, גם הוא שמע:

מאורי אור

יב א לכאורה היה צריך לומר על משה, מהו אומר במשה. ב לכן אמר הכתוב במשה, כי דברו בפני משה. ג שהיה פשוט הוא שלא באו לומר עליו דברים חסם שלא לתועלת.

מאורי החיים

יב ואן בדברי רבותינו ז"ל. בספרי. וישמע ה'. מלמד שלא היתה שם ברייה אלא בינו לבין עצמו דברו בו. וישמע ה'. רבי נתן אומר אין בפניו של משה דברו בו, שנאמר וישמע ה'. והאיש משה, אלא שכבש משה על הדבר.

אור החיים

ג) והאיש משה עניו. הודיע הכתוב זו כאן. לפי מה שכתבנו (פסוק א) שדברו בפניו. נתן הכתוב טעם שהצריך ה' לעשות כל האמור בפניו. מטעם כי משה עניו מאד, ולצד ענותו נמנע מהשיב להם התשובה המתחזקת לבא בפניו. כדי שידעו ההפרש שבין נבואת

מאומה. י ומה ראה הכתוב לשכת משה במידה זו דוקא כאן, מה ענין הענוה למה שריכרו עליו. יא ויכינו למה הוצרך לפרוש מן האשה, מה שהם לא היו צריכים הגם שגם בהם ריכרו ה', וכפי שיחבאר שאר הנביאים.

אור החיים

יא) כי אדוני אל נא תשת וגו'. הנה מדברי אהרן משמע כי משה הקפיד על דבריהם, אשר על פן מחלה פניו שימחל להם חטאתם. ונראה כי טעמו של אהרן הוא שדן במשה דין חכם. ששני הדין (א) חכם שמחל

שומר לו יאל נא תשת עליו חטאת, פירוש, עתה שכבר בא עונש הנגע אחר שהקפדת, אל תוסיף עליו עוד חטאת. ק"ל ולא בא עליהם הנגע מחמת הקפדתו.

ק"ג ואם כן כהכח שאם בא עליהם הנגע, היו שהקפיד ולא מחל. ק"ד והרי כבר אמר יב אדוני, ומהו עוד ענין בלשון בקשה. ק"ה יא: מלשון עתה,

אור החיים

יג) ויצעק וגו' לאמר. טעם אומר לאמר, בא בטענה. כדי שלא יאמרו שהקפיד ויחזיקוהו כנוטר איבה. ודברי אהרן (פסוק יא) גידו למו. לזה אמר בצעקו להי בשביל שלא

מאורי אור

לנבואתו. קמו מה מקום לומר לאמר, הלא לא פנה בבקשה לה לאמר לאחרים. קמו בא בטענה על מה שנצטרעה. קמו ולכן הוא צועק אל ה' להסיר מהם הנגע. כדי שלא יאמרו שהקפיד עליהם. קמו שהרי אהרן אמר לו יאל נא תשת עליו חטאת, ונמצא מדבריו כי היה סבור שמשה הקפיד עליהם. קנ מה שאמר ויצעק משה אל ה' הוא לאמר, פירוש, שצעקתו אל ה' היתה אודות לאמר, היינו מה שאמר אהרן בסמוך, שלא היה חפץ שיאמר כן. או כוונת רבינו שצעקתו אל

יאמרו דברים הנאמרים בסמוך מפי אהרן. עוד ירצה כי אמר לפני ה' קדם התפלל שהוא מוחל על כבודו, נאחר כך התפלל אל נא וגו'.

ה' היתה לאמר לאהרן ומרים, והיינו שסיר ה' מהם הנגע כדי להודיעם שחלילה אין הוא מקפיד עליהם. נעור יתכן הכוונה כי לכן הוא צועק אל ה', כדי להודיע שאין הדבר תלוי בו כלל, וכמו שכתב רבינו לעיל (פסוק א) והצדיק משה כי לא הוא הסובב בהקפדתו שהוצרך להתפלל לה' וכו'. קנא ולפירוש זה הכוונה באומר לאמר, שמשה רבינו אמר דברים לה', היינו שמוחל על כבודו, ואח"כ תוסיף להתפלל עוד יאל נא רפא נא לה.

ו וילנו כל עדת בני ישראל ממחרת על משה ועל אהרן לאמר אתם המתם את־עם יהוד:

אור פרשת קרח יז החיים

עוד ירצה בהעיר עוד איך טח מראות עיניהם לעשות תלונה על משה בלא סבה, מה פשעו מה חטאתו... ומה גם אחר שראו בפה השפיל עצמו לפני דתן ואבירם אולי ישובו וכו'... זה יגיד שהשתדל לכל ימותו... אכן תרומת העדה היתה על מה שעשה משה המבקח של הקטרת בכלן יחד, שהיה לו לעשות המבקח

בקרח לבדו, וכשהיה עושה בו המשפט, לא היו נגשים המאנים וחמשים נשיאי עדה ולא היו מתים... והוא אומר לאמר אתם המתם וגו', פרוש, במאמרם שאמרתם להם (לעיל טו יז) 'קחו איש מחתתו וגו' חמשים ומאנים, בזה המתם את עם ה'. ולא התרעמו העדה על מיתת קרח ודתן ואבירם, אלא על המאנים וחמשים, (וי) שכלן היו ראשי סנהדראות:

מאורי אור

מלבד, אלא הכל על פי ה', ועל אף כל זאת לא נכנעו דתן ואבירם ואנשיהם, ואיכ מה מקום טענה עליהם. לד וכענין פירש רשבים: 'אתם המיתם את עם ה', על דתן ואבירם הבלועים אנו מודים שחטאו, אבל המאנים וחמשים איש שמתו כמיתת נדב ואביהוא אתם הרגתם אותם שצויתם להקטיר הקטורת. זה והיו סבורים שדבר זה אינו מפי ה' אלא משה עשה כן מדעתו, ואם כן הוא גרם מיתתם. זו ובוה מתיישב אמרו 'לאמר', כלומר, במאמרם שאמרתם 'אתם המיתם'. זו ולכן לא אמרו סתם 'אתם המיתם אותם', אלא דקדקו לומר 'את עם ה'.

לעיל טו כא). ע ע"פ לשה"כ (ישעיה מר יח) 'כי טח מראות עיניהם מהשכיל לבוחם'. לא ע"פ לשה"כ כפרשת ויצא (מראשית לא לו) 'מה פשעי מה חטאתי'. לב כמו שנאמר (לעיל טו כ) 'וישלה משה לקרוא לדתן ולאבירם בני אליאב ויאמרו לא נעלה, ואעפ"כ (פסוק טז) 'ויקם משה וילך אל דתן ואבירם וילכו אחריו וקני ישראל, ופירש רבינו שם: קימה היתה לו במה שהלך לדתן ולאבירם האנשים הרשעים אשר חרפוהו ולא רצו לבא אצלו, והשפיל עצמו הוא והלך אצלו, עליהם נאמר לפני שכר גאון, ועל משה זלפני כבוד ענוה'. עג שהרי חזרו אחריהם להשיבם מרוכס הרעה, והודיע לכל שלא עשה דבר

כה ויקם משה וילך אל דתן ואבירם וילכו אחריו וקני ישראל: בו וידבר אליה עדה לאמר סורו נא מעל אהלי האנשים הרשעים האלה ואל תגעו בכל אשר להם פן תספו בכל חטאתם:

אור פרשת קרח טז החיים

הכתוב ויקם משה, קימה היתה לו יי במה שהלך לדתן ואבירם, האנשים הרשעים אשר חרפוהו ולא רצו לבא אצלו, והשפיל עצמו הוא והלך אצלו, עליהם נאמר 'לפני שכר גאון', (פס) ועל משה זלפני כבוד ענוה יי:

(כה) ויקם משה וילך וגו'. צריך לדעת טעם אומרם ויקם, ואם להודיע שהיה יושב יי, מה יצא לנו מהודיע זה יי. אכן ירצה על דרך אומרם (משלי טו יח) 'לפני שכר גאון יי', זלפני כבוד ענוה' (שם יח יב יי), ופן נאמרו ז"ל (שמד"ד מה ה) השפילי הגבהתי יי. והוא מאמר

מאורי אור

אם כן הענוה תקדם לה. רצא כלומר, השפלת האדם היא הגבתו, כי ע"י השפלתו הוא זוכה להגבהה ולגדולה. ערב כענין בשכל טוב (מראשית לא כא) 'ויקם ויעבור את חנה', קימה היתה לו. רעג על ידי שהשפיל עצמו והלך לדתן ואבירם, על ידו כן קימה היתה לו. עדר שלפני שכר עליהם שברם היה משה משפיל עצמו לפניהם לבא אליהם, ואולם לבסוף גאוותם וזרון לבם הורידם לשאול. ערה על ידי ענותנותו זכה לגדולה וכבוד.

רפו לאיזה צורך יש לנו לדעת שקם. רפו ולכן הודיע הכחוב שקם, כדי להודיע שקודם לכן היה יושב. רפה גם זה אין לנו צורך לידע שבתחילה היה יושב. רפט ופירש במצורות זלפני שבר, טרם יבוא שבר על הרשע, בא לו מתחלה גאון וממשל רב, כי בזה יכפל הצער. ער לשה"כ שם: 'לפני שכר יגבה לב איש ולפני כבוד ענוה'. ופירש במצורות 'יגבה לב', כי המקום מגדלו כעבור יגבה לבו, למען תכפל צערו כבוא השבר. זלפני כבוד ענוה' כי הכבוד הוא גמול הענוה,

מאורי החיים

מאד מכל האדם וכו'. אלא אפילו בשעת מחלוקת כתיב בו 'ויקם משה וילך אל דתן ואבירם', לא נחגאה לומר אלו חולקים על הקב"ה, ואני הולך אחריהן, אלא כל דבריו היו ענוה.

(פס) ועל משה זלפני כבוד ענוה. וכן אמרו במשנה רבי אליעזר (משנה י): גדולה היא הענוה, שבה נתגדל משה רבינו, שנאמר (לעיל יב ג) 'והאיש משה עניו

רבי אהרן יהודה לייב שטיינמן, אילת השחר, פרשת קרח שם

אילת השחר על התורה חומש במדבר כיד ה' בחסדו יתברך עלי א.י.ל. בלאא"ט ר' נח צבי זללה"ה שנת תשס"ו לפ"ק בני ברק

אילת קרח ט"ז השחר פסוק כ"ה. ויקם משה. צ"ב מאי קמ"ל שמשא קם, והאוה"ח כתב קימה היתה לו במה שהלך לדתן ואבירם אשר חרפוהו ולא רצו לבוא אצלו והשפיל עצמו הוא והלך אצלו עכ"ל, והנה אע"פ שהתורה כבר העידה על משה במעשה דמרים ולעיל יב ג) שהוא ענו מכל האדם אשר על פני האדמה, מ"מ עדיין ה' יכול להתעלות בזה דיש הרבה מדרגות בענוה.

יג וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה הִשָּׁכֶם בְּבֶקֶר וְהִתְיַצַּב לִפְנֵי פְרֻעָה וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה-אָמַר יְהוָה אֱלֹקֵי הָעִבְרִים שְׁלַח אֶת-עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי:

אור פרשת וארא ט החיים

(ג) **הִשָּׁכֶם בְּבֶקֶר וְגו'** שלש מצות נצטווה: אחת, שילך בהשקמה¹, שנית, שיתיצב לפניו, פרוש, שלא ירפין ראשו ולא ירפין קומתו כדרך העומדים לפני גדולים, אלא כגדול העומד לפני קטן², כי כבר עשאו רבון ושליט עליו³. והצרך לצוותו⁴, לצד שמטבעו של משה להרפין ראשו מצט כדרך השפלים.

מאורי אור

כמו שביאר רבינו טעם הדבר לעיל (ו טו). כו זהו לשון יחיצוב, שיתיצב לפניו בקומה זקופה. כח שאמר לו (לעיל א) דאה נתתיך אלהים לפרעה. כט ולא הספיק כמה שעשאו מכבד רבון ושליט עליו. לו שיתנהג כגדול העומד לפני קטן. מא בדפו"ר: ב"מ. והוא לשון הרגיל בדברי רבינו. ויש שפחתו יבכל מקום. אך אינו נראה, כי מדברי רבינו משמע שאינו בא לאפוקי מקום אחר, אלא אפילו באותו מקום עצמו יהיה ניצב בגופו ולבו מוכנע. לב כיון שהקב"ה מלא כל הארץ כבודו. צריך שחיהיה אימתו עליו אפילו בעומדו לפני פרעה, ורק בגופו כלפי חוץ יהיה ניצב ועומד דרך גאוה לפני פרעה, אבל לבו יהיה נכנע לה.

ד. ענוותנות של אהרן הכהן והנהגתו המופלאה במחלוקת קורח ועדתו

בדברי חז"ל והאור החיים הקדוש, נתבארה מדרגת ענוותנותו המופלאה של אהרן הכהן. מכאן נתבונן בהנהגתו המופלאה במחלוקת קורח ועדתו, כמבואר בדברי הרמב"ן שם.

תורה וירי השלם

1) לא מרובים ככל העושים וישקו יי כבם ויכיר קבם יי אבם הקיבם ככל השמים: ויבם יי
2) וכן אברתם ויאמר הנה נא האלילי לרבו של ארץ ויגובי עפר ואשף: ויאמרו יי: 3) ויאמר ויאמרו את כבוד יי כקטנו את תלמידיקם על יי ויבטו קה כי תלעו עלינו: 4) ויאמר יי:

פ.ט.

והתניא תקע לא יצא נפל יא יצא, סיל לאחיי מחני' ללכל הגול (פוסק דף טו): על אשרה ושל עיר הדחת פסול אלא נוחל ליה להבא הך גרימא דקמי טה זופר ולכל ואל"ת דנפקי לרואי כ"ד (רי"ה דף טו). אמר רבא¹ קופר של עשרת מכסס לא יתקע ט ואם תקע ט יא וכן פ' מלות מלפני (פוסק דף ק): אמר רבא החוללת כגדול של עשרת מכסס מלפני כשרה ולא אמרע דמכסת שעריה וי"ל דהכא בעשרת מכסס של ישראל דאין לה פסול אל

כסוי הדם פרק ששי חולין

1) לא מרובם מכל העמים השק ה' כבם תר אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל חושקני כבם שאפילו בשעה שאני משפיע לכם גזילה אתם טמעינין עצמכם לפני נחתי גזילה לאברהם אמר לפני¹ ואנכי עפר ואפר למשה ואהרן אמר² ונתנו מה לדוד אמר³ ואנכי הולעת ולא איש אבל עובדי כוכבים אמר⁴ מושב אלהים ישבתי כלכ ימים אמר רבא ואיתמא ר' יוחנן גדול שנאמר במשה ואהרן יותר ממה שנאמר כאברהם דאילו כאברהם כתיב ואנכי עפר ואפר ואילו במשה ואהרן כתיב ונתנו מה ואנכי רבא ואיתמא

מסורת הש"ס קם תוספות

כאשרבסת. ערמני"א: א מרובם. לפי שאין אדם מרפין ענתוס אלא ממעיין לסיק משק כבם כי אדם המטע ממעיין טממס בעטס: נטור. מלך כדור הטלס הים ולכן קנלס עמו¹ נמרות שמתיר כל העולס מנלססו על הקב"ס: מושב אלהים ישבתי. שמה ל' עטמה קיעיס לידס: בעפר עיר הנדחת. קמ"ד אמר טריפסה: והא איתורי הנאה נינה. דכתיב לא ידעו וגו'² ועבר הדחת כתיב: עפר עפרה. עפר קקענה: ורבא אמר. אפילו עטער

יד וַיְהִי-כֵן וַיִּקְרָא אֶף יְהוָה בְּמֹשֶׁה וַיֹּאמֶר הֲלֹא אֶהְרֵן אֶחָיִךְ הִלְוִי יַדְעֵתִי כִּי-דַבֵּר יַדְבַּר הוּא וְגַם הִנֵּה-הוּא יֵצֵא לְקִרְאֲתֶךָ וְרַאךָ וְשִׂמַח בְּלִבּוֹ:

אור פרשת שמות ד החיים

פי דביר ידביר. טעם הפסל, לומר אליו דבר עתה, ידביר, פרוש, הגם שיהיה כבד פה ולשון קמותו¹, ידביר. עוד נתקן להגיד שכחו וענוותנותו, כי מן הראוי היה לו להקפיד על היותו הוא לפה ואחיו הקטן יגדל ממנו², ואמר כי מלבד שלא יקפיד על הדבר, אלא וגם יגוי ושמח³.

מאורי אור

וגם שניטלה ממנו הכהונה ונתנה לאהרן. קי שהוא ידבר כמו שהוא עתה, שאין הוא כבד פה ולשון. קיא אף שיהיה אהרן כבד פה ולשון כמו משה. קיט והו אמרו וגם, כי בנוסף לרמוז בדבר ידבר הוא שישאו כבד פה, גם' עוד יסיר ממנו הכהונה וה נרמו ביראך ושמה בלבו, שאהרן יוכה לחושן המשפט. קכ כי אהרן הוא רק פיו של משה, ומשה הוא שליח ונביא ה'. והוא ע"פ לשה"כ כבראשית (מ ט) יאולם אחיו הקטן יגדל ממנו. סכא ולכן אמר וגם, כי

נוסף על שלא היה מקפיד עוד היה שמח. קכב שאף אהרן היה עניו. וראה במאוה"ח. קכג כי משה לצד ענוותנותו היה סבור שמחמת שהוא שפל לכן הוא כבד פה וכמו שביאר רבינו לעיל (פסוק יז), ולא כן אהרן. קכד למה אמר 'בלבו'. קכה אף שלא יראה משה את שמחת אהרן, מציד עליו ה' כי הוא שמח בלבו. קכו לפירוש זה, יראה משה בפני אהרן כי שמח הוא, ומדיעו ה' כי השמחה היא אף בלבו.

רבי שמחה זיסל ברוידא, שם דרך, פרשת קרח, חלק הביאורים אות ו-ז 6 א

ד וישמע משה ויפל על פניו:

פירוש פרשת קרח טז **הרמב"ן**

(ד) ויפל על פניו. ולא ויפלו. כי אהרן במוסרו ובקדושתו לא ענה דבר בבל המחלוקת הזו, ויהי כמחריש וכמודה שפעלת קרח גדולה מפעלתו אצל הוא עושה כדבר משה ומקיים גזרת מלך:

וישמע משה ויפל על פניו (טז, ד)

ו. מופלא להוסיף לראות דרכו של אהרן הכהן והנהגתו הטהורה והנקייה שאין בה שום נגיעה עצמית, ולכן לא הגיב אהרן כלל בעת מחלוקת קרח ועדתו, וכדכתיב "וישמע משה ויפל על פניו", לאחר שנקאלו קורח ועדתו. וביאר הרמב"ן: "ויפל על פניו, ולא ויפלו, כי אהרן במוסרו ובקדושתו לא ענה דבר בכל המחלוקת הזו, ויהי כמחריש וכמודה שפעלת קרח גדולה ממעלתו, אבל הוא עושה כדבר משה ומקיים גזירת מלך".

ומסתבר שאמנם האמין אהרן בכל לבו "שמעלת קרח גדולה ממעלתו אבל הוא עושה כדבר משה ומקיים גזירת מלך", כי אין נראה שעשה רק כאילו מודה בצדקת קורח - אלא ברוב ענוותנותו ומוסרו אכן האמין אהרן שמעלת קורח גדולה ממעלתו, ונתרצה בכהונתו הגדולה רק משום ציוויו של משה ומייגזירת מלך" עולם.

אנו עומדים לפני המראה המתגלה לפנינו כאן ואין לנו אלא להשתומם על פלאות דרגתם של משה ואהרן. ולא עוד, אלא כשנתעמק ונסור לראות בפרשה, לא נוכל אלא להסתיר פנינו ברוב בושה וכלימה בהביטנו אל נפשינו האכולה מקנאה לשררה והתגאות על הזולת.

ה. ענוותנותם של משה רבנו ואהרן הכהן בפרשת המרגלים

גם בפרשת המרגלים נמצא את ענוותנותם המופלאה של משה רבנו ואהרן הכהן, הנופלים על פניהם לפני כל קהל עדת ישראל להראות כי מנהיגותם לא שייכת להם כלל וכלל אלא היא מרצון הבורא שהטיל על שכמם עול זה.

פרשת שלח, ספר במדבר, פרק יד פסוק ה, רמב"ן שם 6 א

הויפל משה ואהרן על פניהם לפני כל קהל עדת בני ישראל:

פירוש פרשת שלח יד **הרמב"ן**

(ה) וישמע משה ויפל על פניהם. שראו שהיו העם נועצים לעשות ראש ולשוב מיד, וקמו הצדיקים והשתחוו לאפס ארצה לאמר להם, אל נא אחי תרעו ולא תהיה זאת לכם לפוקה, על כן אמר לפני כל קהל עדת בני ישראל, כי להם השתחוו על אפיים. הבה נתבונן במחזה המופלא הלה. משה רבנו שעמד בנכורה עילאית בפני פרעה במצרים. וכשירד מהר סיני וראה את העם מחולל סביב העגל, באומץ נשגב יחיד נגד הכללי, לא היסט לשבור את לוחות הברית² ולהכריז מלחמה נגד החוטאים בעוז ובתושיה. ואף בשעה שעלה למרום לקבל התורה, מתארים חז"ל (ושבת פה, ב) היאך עמד בגבורה ובאומץ מול מלאכי השרת שרפי מעלה שטענו שלא לתת את התורה לבני אדם. ואילו בשעה זו משה ואהרן לא עומדים בפרץ בעוז ובגבורה מול העם. וכי לא יכלו משה ואהרן ללכות בהבל פיהם את כל העוברים על פי ח', הלוא בחכמי התלמוד מצינו במקומות רבים ש"נתנו עיניהם ונעשה גל של עצמות", על אחת כמה וכמה קדושי עליון כמשה ואהרן, שבמבט אחד יכלו ללכות את כל עדת המרגלים

שם דרך, פרשת שלח, חלק הביאורים אות י 6 א

מבלתי השאיר לה שריד ופליט. אך כאן נדמה כאילו עומדים משה ואהרן כאובדי עצות. מה פשר הדבר.

וסוד הדבר נראה, כי ברוב ענוותנותם וצדיקותם המופלאה לא יכלו משה ואהרן לעמוד וללחום בגבורה ובאומץ נגד הכלל בשעה שרוצים למנות אחרים להנהיג את העם במקומם. כי לא יכלו לעמוד על כך שהם הם הראויים להנהיג את העם ולא אחרים. ולכן גדולי עולם אלו נפלו אפיים ארצה על פניהם והשתחוו לפני כל קהל עדת ישראל להראות כי כל כח מנהיגותם אינו שייך להם ואינו נובע מרצונם האישי אלא מרצון הבורא שהטיל על שכמם עול זה, והם מצד עצמם מתבטלים לפני כל הקהל ומשתחווים ונופלים לפניו.

כמה נפלאה ענוותנותם של משה רבנו ואהרן הכהן להתרחק מכל דבר שררה, עד כדי נפילה אפיים ארצה להשתחוות לפני העם בתכלית הענוה והשפלות, במקום לעמוד בפרץ באומץ ולכפות בחוזק יד את מנהיגותם לטובת כלל ישראל. ולא עלה דבר שכזה על קצה דעתם, ולא שינו מטהר רוחם ואצילות נפשם. פלאי פלאים.

ישראל, שנשאו לבו לשבור הלוחות לעיניהם שטאמר ואשברם לעיניכם, והסכימה דעת הקב"ה לדעתו, שטאמר (שמות לד, א) אשר שברת, יישר כחך ששברתי".

יעי ברשי"י לחלו (שמות כה, ו) "בעגל עמד משה כנגד ששים רבוא, שטאמר (שמות לה, ז) ויטחן עד אשר דק וגו'".
יעי בדברי רשי"י עה"פ (דברים לד, יב) "ולכל היד החזקה ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל", וז"ל: "לעיני כל

1. ענוותנו של משה רבנו והתגברותו בפרשת קורח ועדתו - אין בהם סתירה כלל וכלל

הנה כי כן בורא עולם העיד על שלימות מידת הענווה של משה רבנו. ומעתה יש לתמוה, היאך חשדו במשה רבנו שהוא "מתנשא" ו"משתרר" על קהל ה' - ההיפך הגמור מתכונתו זו. ומאידך יש לעורר על כך, שכל עמידתו האיתנה בכל תוקף ועוז בפרשת המחלוקת, לכאורה עומדת בסתירה למידות ההכנעה והשפלות, וצ"ע.

פרשת קרח, ספר במדבר, פרק טז פסוק ג; פסוקים יב-יג

א 7

ג וַיִּקְהָלוּ עַל מֹשֶׁה וְעַל אֶהֱרֹן וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם רַב לָכֶם בְּכָל הָעֵדָה בְּלֹם קְדָשִׁים וּבְתוֹכֶם יְהוֹד וּמְדוּעַ תִּתְנַשְּׂאוּ עַל קְהַל יְהוָה: יב וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לְקָרָא לְדָתָן וּלְאֶבְיָרָם בְּנֵי אֶלְיָאֵב וַיֹּאמְרוּ לֹא נַעֲלֶה: יג הַמַּעַט בְּכִי הָעֲלִיתָנוּ מֵאֶרֶץ זְבַת חֶלֶב וּדְבַשׁ לְהַמְיִתָנוּ בַּמִּדְבָּר בְּכִי תִשְׁתַּרְר עָלֵינוּ גַם הַשְּׁתַּרְר:

רבי יונתן דומב, להעיר להורות ולהשכיל, חלק א עמ' עג

ב 7

והאיש משה ענו מאוד

א) רמב"ם בפירוש המשניות (אבות ד, ד) "ויש לך ללמוד משה רבינו ע"ה אשר נשלמו בו מעלות השכליות ומעלות המדות כולן מכוונות למדרגת הנבואה, אב בתורה אב בחכמה אב בנבואה. ושבתו השם יתברך על כל אדם במדת הענוה, ואמר (במדבר יב, ג) - "והאיש משה עניו מאוד מכל האדם". ואמרו מאוד - מופת לרוב ענוותנותו..." עכ"ל.

יש לך ראיה גדולה מזו - על מעלת הענוה!

ועי"ש עוד ברמב"ם שהביא דוגמא לענה - מאותו מעשה בחסיד אחד שפגעו בו וזלזלו בו באופן נורא - והוא לא נפגע כלל. [ועי' שם בתהרות הריעביץ אות ג].

כי מה היא הענוה - הכנעה. כמו שכתב ה"ראשית חכמה" (שער הענוה פ"א) "מילת ענוה נזרה מלשון עני ועיטי, שהכוונה היא ההכנעה, כי מילת עני - פירושו נכנע".

והוסיף הרמב"ם (באבות שם) "וכן תמצאהו [למשה רבינו] אומר: (שמות טז, ז) "וונחנו מחי". דהיינו התבטלות מוחלטת..."

ב) ברם כאשר אנו מתבוננים בחיי משה רבינו - נפגש בכמה מעשים המהוים, לכאורה, סתירה מוחלטת למידת הענוה שנשתבח בה משה.

1) "וירא איש מצרי מכה... ויפן כה וכה... ויך את המצרי ויטמנהו בחול" (שמות ב, יב) הכעס הזה על מעשה עוול - מעיד, לכאורה, על התנשאות ולא על ענוה, ובודאי לא על שיא הענוה שישודה הוא הכנעה...

2) ולמחרת "והנה שני אנשים עברים ניצים, ויאמר לרשע - למה תכה רעך" (שם, יג) ולכאורה צדקו אותם אנשים במענם "מי שמך לאיש שר ושופט עלינו", דהיינו - שכך נראים הדברים לא של נכנע וענו, אלא של שר ושופט.

3) וכבר בורח הוא משה מפני חרב מרעה אשר באה לו מפני שנתעבר על ריב לא לו. ומה היא הפעולה הבאה?

"ויטאו הרועים ויגרשו, ויקם משה וישיען" (שמות ב, יז) כבר נכווה ברוחחן בידו מרעה, ועדיין - אינו יכול לשקוט כאשר רואה הוא מעשה עוול. ואע"פ שמעשה זה לא בין עברים נעשה - אלא בין גויים. ועם כל זה...

4) "וירא את העגל ומחולות, ויחר אף משה וישלך מידינו את הלוחות וישבר אותם" (שמות לב, יט) וכתב על זה רש"י (דברים לה, יב) "שנשאו לבו לשבור הלוחות לעיניהם". למדנו ששבירת הלוחות לעיני כל ישראל - מנשיאות לב באה, ואיה איפה עוונותו והכנעתו של משה רבינו?

5) והעולה על כולנו - איך חשדו את משה רבינו דוקא בחיפך מעלתו וטענו עליו "ומדוע תתנשאו על קהל ה'" (במדבר טז, ג) וחזרו ואמרו "כי תשתרר עלינו גם השתרר" (שם יג).

וישוב סתירה זו - עומד הוא להתבאר לפנינו.

ג) כתב האורחות צדיקים (שער הגאון), "הגאון נד הרשעים היא משובחת מאוד, להוכיחם ולהכלים אותם, ולא יכנע להם, ויצוה להם על הטוב ויזהיר מהרע כפי יכולתו. אע"פ שזה דומה בעיני העולם כמשתרר וכמתגאה, אחרי שליבו לשם שמים, הרי זה משובח... וזה צריך חכמה, מתי ישתרר נדס בדבר מצוה...". עכ"ל.

נמצאו למדים - דאע"פ שמידת הגאון פסולה היא מאוד. עם כל זאת, יש מקומות ועניינים - שעל האדם להתנהג במידת הגאון.

ולפי זה מצאנו פשר והסבר לכל המקרים שהשתמש משה רבינו במידת הגאון - אע"פ שהיה הענו מכל האדם על פני האדמה. והכל כדי להוכיח הרשעים ולהזהיר אותם.

להעיר להורות ולהשכיל

שיחות במוסר במחשבה ובהיגיון

יונתן שרגא דומב

נאמרו לפני בני הישיבה הקדושה "בית מאיר"

בני ברק תשס"א לפ"ס

8 א | להעיר להורות ולהשכיל - המשך

(ה) ונתבארו הדברים הנ"ל ב"חיבור התשובה" שכתב המאירי (מאמר ראשון פרק ה', עמ' 128) וז"ל: וכלל הדברים שכל התגברות והתנשאות כשהוא על צד כוונה רצויה נקרא גם כן ענוה... וכן אצלי ראיה, בהיות משה רבינו ע"ה מפורסם במדת ענוה, באמרו - והאיש משה ענו מאוד, ומילת מאוד תורה היות לו ענוה יתירה, ועם כל זה היות מדרכו לקטא ותכלית הקטאה בכל מעשה מכוער, ומתגבר בביטולו, תכלית התגברות, כענין המצרי, וכענין מעשה העגל, וכענין מתלקתו של קורתי". עד כאן לשונו.

(ו) ולפי זה מיישב המאירי סתירה נוספת.

"ראיתי ברבינו הקדוש, עם היותו נדע ומפורסם במדת הענוה עד שאמרו עליו (נסתה מס, א) שביום שמת - בטלה ענוה. עם כל זה העידו עליו (כתובות קנב) שבשעת פטירתו צוה לבנו הנשאר (שיא אחריו - שיתנהג בנשיאותו בגאון ושררה. ואיך אפשר במי שנדע והתפרסם בחייו במידת ענוה יתירה - צוה לחשאיך אחריו מידת הגאון, וכ"ש בעת המות, אשר הוא עת השתפל כל גאוה והכנע כל לב ערלי" (מאירי שם עמ' 118).

"יכול זה לכוונה היות מוראו מוטלת על הבריות, כדי לחיות נשמעים אליו... ובוה יכון כסא האמת לעמוד על מתכונתו תמיד" (שם עמ' 129) וממה שיחזק עוד זה אצלי, היות זה המין נכלל במידת הענוה, מה שאמר על זוד - "חגור חרבך על ירך... צלח רכב על דבר אמת וענוה צדקי" (תהילים מה, ו. ה) הורה להתגבר תכלית ההתנשאות להעמיד האמת - נקרא זה הענין "ענוה צדקי" היינו ענוה אמיתית". עד כאן לשונו. (שם עמ' 130).

לא די שנכללת היא סוג התנשאות זו בתוך מידת הענוה. אלא יתר על כן - זו היא הענוה האמיתית.

והו שהעיד עליו יודע נסתרות "והאיש משה ענו מאוד..."

ז. הענווה והגדלות אינן סותרות זו את זו

מוצא הדברים נראה כי בעומק הבנת מידת הענווה, אין בה סתירה לרוממות הדעת וההכרה בערך עצמו, ומתוכה לצעוד בעוז ובגאון בדרך התורה והיראה.

8 ב | רבי יחזקאל לוינשטיין, אור יחזקאל, חלק ד, מידות עמ' קצד

מעלת הענוה

"ויראמר משה אל ד' בי אדיני לא איש דברים אנכי גם מתמול גם משלשם גם מאז דברך אל עבדך כי ככד פה וככד לשון אנכי" (שמות ד י). וברש"י למדנו שכל ד' ימים היה הקב"ה מפתח את משה בסנה לילך בשליחותו. וכל זה שלא היה רוצה ליטול גדולה על אהרן אחיו שהיה גדול הימנו ונביא היה וכו'. וברמב"ן (שם) והנכון בעיני שלח נא ביד כל אשר תשלח כי אין אדם בעולם שלא יהיה הגון יותר ממני לשליחות. והסיבה למשה בכל הסרבנות הזאת ענותו הגדולה מכל האדם אשר על פני האדמה שלא היה מוצא את לבו להתגדל ולדבר אל המלך ושיתפאר לאמר ד' שלחני ולא על ישראל להוציאם ממצרים ולהיות עליהם מלך. — והיינו שמדת הענוה הביאה אותו להתוכח עם הקב"ה ולא לקבל שליחותו. מחמת שלא היה יכול להתפאר אל פרעה ולומר ד' שלחני. ועוד שלא להתנשא על ישראל ולהנהיג אותם ולמשול בהם.

דברים אלו מעין הקדמה למה שבדעתנו לדבר היום אודות מעלה אחת והיא "מעלת הענוה". והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה" (במדבר יב ג) וצריך ביאור היאך יתכן שמשרע"ה אדון כל הנביאים ירגיש עצמו פחות יותר מכל האנשים בעולם. והיאך אפשר במציאות לחוש כן. ועיין ברש"י (שם) עניו "שפל וסבלן", והנה הבאנו דברי הרמב"ן שמחמת הענוה שבמשה נמנע מלילך בשליחותו של הקב"ה, וע"כ התוכח וטען עם השי"ת ז' ימים רצופים, ולכאורה כיון שהיה שפל וסבלן, היאך יכול להתוכח עם השי"ת. והלא לזה צריך גבורת וגבהות הלב. ובעת שיש באדם הכנעה וסבלנות צריך לקבל כל אשר נאמר לו. והיאך תואמים ב' הדברים יחד, שמצד אחד חושש לשלוט ולהנהיג את ישראל, ולעומת זאת מסוגל לבוא בדין ודברים עם הקב"ה. והרי לפי הבנתנו הפשוטה. מושג ענוה. ביאורו. נוח ומקבל הכל בשלוה ובמתינות.

ובאמת כאשר נתבונן בפרשה נראה כמה תופעות בהנהגת משרע"ה, שמעידות על גבהות ורחבות הלב. "וירא איש מצרי מכה איש עברי מאחיו. ויפן כה וכה וירא כי אין איש ויך את המצרי ויטמנתו בחול" (שמות ב יב) פעולה זו שהרג בידיו את המצרי לכאורה אינה מתאימה וראויה לאדם נוח וסבלן, ובפרט שאף אחד מכלל ישראל לא עשה כן. ומשרע"ה לא הביט למעשי אחרים אלא פעל כפי הבנתו. לכך דרוש אומץ רוחני וגבהות הלב, והיאך תואם זאת עם מדת הענוה.

חיונו מכ"ז ביאורה של מרת הענות שהיא באופן אחר מכפי הבנתנו הפשוטה. הענות היא כליל המעלות. המעלה העליונה שאפשר להגיע אליה, ולכן משבתת תורה את משה רע"ה במדת הענות מפני שזו היא השלימות. "מה שעשתה חכמה עטרה לראשה עשתה ענות עקב לסוליתה" (ירושלמי שבת א ג) עטרת החכמה היא יראת שמים, וכנאמר "ראשית חכמה יראת ד' " (תהלים קיא ז) התכלית והשיא שאפשר להגיע עם החכמה זה יראת שמים. ואילו גבי ענות נאמר "עקב ענות יראת ד' " (משלי כב ד). תחילתה של מדת הענות ביראת שמים, והיראה המדריגה הנמוכה ביותר במדת הענות, ורק לאחר שהגיע לשלימות ביראת שמים יתכן שייגיע למעלת הענות, וללא יראת שמים אין אפשרות להגיע כלל לענות. כי הענות האמיתית באה רק לאחר השלימות ביראה.

מענה יבואר שפיר סרוב משה רע"ה לקבל את שליחות הקב"ה להוציא את בני ישראל ממצרים. שמגודל ענותו ויראתו מרוב הפצו לקיים רצון ד' יתברך, כדק וחזר וכדק בכל מעשיו האם תואמים לרצון ד' ית'. ולכן כיון שחשש משה שבשליחותו להוציא את בני ישראל תהא הקפדה לאהרן הכהן. ומעשה שע"י יהיה הקפדה לאהרן אין זה רצון ד' עמרוכ יראת שמים חשש לקבל את השליחות, ואף שהקב"ה בעצמו מבקשו לקבל את השליחות, מ"מ הא לא בשמים היא. וניתן לאדם כח הבחירה והייב לבחור בטוב, והדבר תלוי באדם עצמו בהבנתו ובהכרתו איזה רצון ד' צריך להוציא אל הפועל, ובחר משרע"ה בסרוב לקבל השליחות שמא אין זה רצון ד'.

ולהאמור יבואר שפיר מדת הענות שבמדרע"ה. שאינה סותרת כלל להנהגות הנובעות מנכחות הלב. דאין ביאור הענות שפלות הנפש וכדומה. אלא להיפך ענות מקורה בגדלות הלב, ומהכרת גדולת השי"ת ומרוב יראת שמים, ולכן אינו שבע רצון מעצמו משום יראתו האמיתית שמא עדיין לא הגיע לתכלית. והיינו דאמרין (סנהדרין פח). "שלחו מתם איזה בן עולם הבא ענוותן ושפל ברוך שייף עייל ושייף נפיק ולא מחזיק טיבוחא לנפשיה". הענוותן לא מחזיק טיבוחא לנפשיה. שכיון שענוותנותו מקורה ביראת שמים, חושש וירא תמיד שמא לא שלמו מעשיו ולהכי לא מחזיק טיבוחא לנפשיה, ומשו"ה הקדימה תורה בביאור גדלות ותקיפות משרע"ה. כדי שנוכל להבין אח"כ היאך סרב משה לקבל שליחותו של הקב"ה. שלו היתה ענותו של משה נובעת משפלות וסבלנות הכוחות לא היה מסוגל לסרב להקב"ה. אבל כיון שתקיפים היו מדותיו ותכונותיו. וענותו מקורה ביראת שמים, לכן מגודל יראת השמים שבו חשש שמא קיום השליחות הוא פגיעה ברצונו ית', [או מפני הפגיעה באהרן הכהן או מחמת שאין זה ראוי לעניו להנהיג את ישראל או לבוא אל פרעה כשליה ד'].

הסיבה שאיננו מבינים זאת, כי טעינו מאד בהבנת ענין "ענות", ולנו נראה שמי שירא וחושש מדבר עם בני אדם, והולך שפל ושחזה מיאוש הרי בכלל הענינים יקרא. וזו טעות מרה וחמורה מאור, העניו האמיתי יודע גדלות האדם שהוא חלק אלוך ממעל "דעו מי את ותיראו מאנוש ימות" (ישעיה נא יד) חייב לדעת ולהכיר ערך עצמו ולא לירא מפני בני אנוש, זה מדריגת העניו אמנם הירא מפני אנשים ומתפעל מדעתם אינו עניו אלא שפל, ושפלות זו מדה רעה הנמצאת בבעלי היים המביטים ופניהם לקרקע ופחדים להרים ראשם כנגד זולתם, וכבר האריך החובות הלבבות (שער הכניעה פרק ב) בגנות מדת השפלות וקורא לה השפלות הבהמית, ועיי"ש שכי דלות הנפש וסבלה החיזוק אשר היתה יכולה לדחותו מפני סכלותה באופני דחיתו. אבל הכניעה היא, אשר תהיה אחר רוממות הנפש והתנשאה ועיי"ש.

רבי יחיאל יעקב ויינברג, לפרקים, חלק א, עמ' צה

ר' יצחק אייזיק שר

אביא משל אחד מתורת-המידות של ר' אייזיק: עניוהו, אין פירושה כפיסת קומה, הרכנת הראש, עיניים מושפלות על הקרקע וצעידה אטית, עקב בצד אגודל, הליכה כזו היא חזילה של נמלה והיא גנאי לאדם שנברא בקומה זקופה. עניו הוא אדם המכיר בלבו את גדול המשימה שהתוותה לו תורתנו, ורואה את המרחק הרב שבינו לבניה. "הכנעה" ו"עצבות" מתוך כפיה מלאכותית גרמו לו מורת-רוח, שהרי כבר אמרו חז"ל: במסותרים תבכה נפשי על גאותן של ישראל¹.

¹ **1 הכוונה לבבלי חגיגה הב: "בְּמִסְתָּרִים תִּבְכֶּה נַפְשִׁי מִפְּנֵי גֵוָה (ירמיה יג, ז) ... אמר רב שמואל בר יצחק: מפני גאותן של ישראל שניטלה מהם ונתנה לנכרים". — המערכת.

דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום

ספר

נתיבות שלום

על התורה
במדבר

מאת
מורה דרך ומאיר נתיבות
כ"ק רבינו תנח"צ
מרן אדמו"ר
רבי שלום נח ברוזבסקי שליט"א
מסלונטא

הוצאת
ישיבת בית אברהם סלונים
פעילים ירושלים תר"כ

לפרקים

חלק ראשון

פרקים
כתולדות ומשנתם של
בעלי המוסר ואישי מופת

מאת
הגאון הרב
יחיאל יעקב ויינברג
זצ"ל
בעל "שייח אש"
ירושלים תשצ"ד

ח. מידות הכנעה והשפלות של משה רבנו ואהרן הכהן - לעומת מידת הגאווה של קרח

על פי יסודות הדברים שנתלבנו לעיל, נסיים בביאורו של התיבות שלום בפרשת מחלוקת קרח.

פרשת קרח, ספר במדבר, פרק טז פסוק יא

10

יא לכן אתה וכל עדתך הנעדים עליהם ואהרן מהיהוא כי תלינו עליה:

רבי שלום נח ברזובסקי, נתיבות שלום, פרשת קרח

10

שלום

קרח

נתיבות

ואהרן מה הוא כי תלינו עליו

היוצא מכ"ו הוא שפגם קרח היה בגאות שהוא חמור מאד, כמשאחז"ל (סוטה ה.) שהקב"ה אומר על המתגאה אין אני והוא יכולים לדור בעולם, שהוא ביטוי שלא נאמר על שאר חטאים, והוא מכיון שענין הגאות הוא שנאוי לפני המקום, וע"כ היה פגם קרח חמור כ"כ עד בחי' ויאבדו מתוך הקהל, שהוא כמאמר מרן בב"א זי"ע (עניני ר"ה) על מאה"כ ובאו האובדים בארץ אשור (ישעיה כז), שאשור הוא ענין גאות שהוא תקיף בדעתו ולבו שלם בקרבו, וע"כ נקרא אובד שאין בשבילו תשובה, כיון שכל כמה שעושה תשובה מתחזק לבו בקרבו עוד יותר, ואין מספיקין בידו לעשות תשובה. ואף אם בשאר הענינים הוא עובד להשי"ת, מ"מ כיון שאין לו הכנעה ושפלות אינו מסוגל לעשות תשובה והריו בחי' אובד. וזהו מה שנא' בקרח ויאבדו מתוך הקהל שע"י פגם הגאות נהיו לאובדים.

והנה גם בש"ק מצינו ענין זה, דהפוך בשבת ותשכח שבת, שדוקא ע"י הבושה נכנסים לשבת. ויש לבאר ביותר ע"פ מד"א בתורת אבות (שבת טט) ממרן הס"ק מסלונים זי"ע, שבחי' השבת הוא שהקב"ה מכניס בה את יהודי אליו להיכלו כולו אומר כבוד, והרי ששבת הוא בבחי' כה"ג הנכנס לקה"ק. וכמו שאהרן הכהן לא היה יכול להגיע להיות ראוי להכנס לקה"ק רק ע"י מדת הבושה והכנעה ושפלות, וכמ"ד מהר"ו זי"ע על מה שאמר משה לאהרן למה אתה בוש לכך נבחרת, שבגלל זאת שאתה בוש לכך נבחרת, ע"י הבושה ושברון הלב שהיה לאהרן עי"ו היה ראוי להכנס לקה"ק. ועד"ו היא כניסת יהודי לש"ק בבחי' הכניסה לקה"ק, שהדרך רק ע"י הבושה, מתוך שמתכוונן במצבו ובהנהגתו בכל ימות השבוע. וכמאמר מרן הס"ק מסלונים זי"ע על מאחז"ל (שבת יב.) חייב אדם למשמש בבגדו ערב שבת עם חשיכה, בגדו הוא מלשון בגידה, שצריך למשמש בבגידותיו, כל הענינים שבגד בהם במשך השבוע, שעשה נגד רצון ה', שצריך לבחנם היטב ע"ש עם חשיכה, וע"ז אמר ר"י הלכתא רבתי לשבת, שזו הליכה וכניסה רבתי לשבת. ומיוחדים ב' ענינים אלו שא"א להשיגם רק ע"י בושה, שהם למעלה מן הטבע, כיון שע"פ טבע אין ילוד אשה הקרוץ מתומר יכול ליכנס לקה"ק וכן אין יהודי יכול בסדר עבודתו הטבעית ליכנס לש"ק, ורק ככח הביטול שאתה בוש, לכך נבחרת, ע"י גודל הבושה יכול להשיג בחי' הכניסה לקה"ק.

איתא בכאר אברהם בבי' מד"א ברש"י בשם תנחומא, הלישן טליתות שכולן תכלת ובאו ועמדו לפני משה, אמרו לו טלית שכולה תכלת חייבת בציצית או פטורה, אמר להן חייבת וכו'. דקרח היה בבחי' גבוהה בעבודת השי"ת, וכראי' במדרש (במד"ר יח, ב), אמרו חכמים חכם גדול היה קרח ומטועני הארון, ועבודתו היתה ביראת הרוממות שהיא מדרגה גבוהה ביותר, אך מדת הכנעה ושפלות לא היתה לו. וענין התכלת מרמז על יראת הרוממות, וכנף מורה על מדת הכנעה ושפלות. וטעותו של קרח היתה בחושבו אשר בעבודת ה' מתוך יראת הרוממות לבד בלא הכנעה ושפלות ג"כ יהיה מיכן וראוי לכהונה גדולה. וזה פי' השאלה טלית שכולה תכלת וכו', שסבר שאחר שהוא בבחי' טלית שכולה תכלת אינו צריך עוד לציצית הכנף שהיא מדת הכנעה ושפלות. ומשה השיבו שחייבת בציצית, והיינו שצריך ג"כ מדת הכנעה ושפלות, שאף שיש את כל המדרגות א"א להגיע לכהונה גדולה רק ע"י עבודת ה' מתוך הכנעה ושפלות, וע"כ אינו ראוי לכהונה גדולה מחמת שאין לו מדת הכנעה. וזהו מה שא"ל משה, ואהרן מה הוא כי תלינו עליו, דאהרן יש לו מדת מה, היינו הכנעה ושפלות, וכמ"ד ונחנו מה (שמות טז), וע"כ הוא הראוי לכהונה גדולה. ומבאר עוד כוונת אומרם ואהרן מה הוא, ע"פ דאי' בגמ' (עירובין יג:) ב' שנים ומחצה נחלקו ב"ש וב"ה הללו אומרים נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא, והללו אומרים נוח לו לאדם שנברא יותר משלא נברא. ומבואר בס' תשואות חן אשר אלו ואלו דברי א' חיים, אם האדם לעצמו נוח לו שלא נברא, שלבו שבור בקרבו, וכשמגיע לעשות מצוה יודע שאין לו שייכות לזה וירא מגשת לעשות המצוה, האדם הזה נוח לו שנברא, שיש להשי"ת נח"ר ממנו. אך כאשר האדם עצמו נוח לו שנברא, שהוא מדוזה מעצמו ואין לבו נשבר בקרבו, האדם הזה אף אם הוא עובד ה', מכיון שאין לו ההכנעה והשפלות אין זה רצון השי"ת ונוח לו שלא נברא. וזהו מה שהשיבו משה, ואהרן מה הוא, פי' שאהרן לבו שבור בקרבו כ"כ, בחי' ונחנו מה, שהוא בטל ומבוטל בעיני עצמו, ומרגיש שאינו ראוי לשמש בעבודת ה' בקדש הקדשים שאין לו שום שייכות לזה, וכל מה שעושה ומשמש בכהונה גדולה הוא רק מחמת ציווי השי"ת אף שמכיר בעצמו שאינו ראוי לכך.

נגיעה בשולי אדרתו של רבינו אור החיים הקדוש ז"ע

מפי סופרים וספרים - כפי שהעידו צדיקי הדורות - ככתבם וכלשונם

סגולת לימוד

הלימוד בספרו הקדוש, מסוגל לנפש רוח ונשמה [והוא מקדש ומטהר] כמו הלימוד בספר זוהר הקדוש¹, [אפילו באמירה בעלמא ללא הבנה²]. כי רשב"י היה נשמת משיח בדורו וכן האור החיים היה נשמת משיח בדורו³, ובימינו הוא מסוגל להשפיע יותר מהלימוד בהזוהר הקדוש (ראה הערה⁴). ובדורנו יכול האדם לבוא לידי שלימות על ידי הלימוד בספר אור החיים הקדוש⁵.

הלימוד בספר אור החיים הקדוש מזכך הנפש⁶, ומאיר עיני ונשמת האדם⁷, ומטהר את המוח⁸, ומלהיב הלבבות בשלהבת העולה מאליה ביראת ה' טהורה⁹, ומרומם כל אחד ואחד ברוחניות לפי דרגתו¹⁰.

ומקובל מצדיקים, שהלימוד בספרו הקדוש מסוגל ליר"ש¹¹, ומסוגל לאמונה פשוטה¹², ומסוגל לרפואה¹³, [ופעם אחת חלה בנו של הרב ז"ל וקיבל על עצמו ללמוד בכל יום דף מהאור החיים כהומשים הגדולים דפוס שקלאב¹⁴]. וללמוד בקביעות אוהחה"ק בכל שבוע הוא סגולה להפקד בזרע של קיימא¹⁵.

¹ הרה"ק רבי פנחס מקאריץ, והרה"ק מרוזין, והרה"ק רבי יוחנן מסטאלין, ז"ע

² הרה"ק רבי יעקב יוסף מסקווירא בשם הרה"ק מרוזין ז"ע

³ הרה"ק רבי פנחס מקאריץ ז"ע. ונעור, כי ספר שמחבדו למד תורה במסירות נפש מביא ללמדיו קדושה - כ"ק רבי מאיר אבותצירא זצוק"ל.

⁴ כי הוה"ק מרומם את אלו שזכו לנשמה ואינו שכיח, משא"כ אוהחה"ק מרומם ומשפיע גם על מי שיש לו רק רוח ונפש, וזה יש לכל אחד גם היום. - הרה"ק משטפינשט ז"ע. [ועוד, כי כאשר האדם חוטא מסתלקת ממנו הנשמה, ואיך יזכר אותה באמירת זוה"ק, על כן צריך ללמוד אור החיים הקדוש, כי הוא מזכך את הנפש והרוח, וממילא יכולה הנשמה לשוב. - הרה"ק מרוזין ז"ע (לחתנו הרה"צ רבי דוד הלפרין זצ"ל)].

⁵ הרה"ק מהר"י מבעלזא ז"ע: בזמנים הקודמים היה יכול האדם להשלים עצמו בלימוד ספר זוה"ק, משנתמעטו הדורות השלימו עצמם בספר חובת הלבבות, משנתמעטו הדורות עוד יותר, השלימו עצמם בספר ראשית חכמה, ובדורנו אנו... (כנ"ל)

⁶ הרה"ק רבי משה מקוברין ז"ע - י"א כי לא ידע מה היא אומר (אמרו משה)

⁷ הרה"ק בעל יסוד העבודה ז"ע

⁸ הרה"ק רבי משה מרדכי מלעלוב ז"ע - ועי"ז יכולים ללמוד את התורה הקדושה

⁹ רבי אפרים זלמן מרגליות זצ"ל

¹⁰ הרה"ק רבי יוחנן מסטאלין ז"ע

¹¹ הרה"ק בעל וחי יוסף ז"ע - ז"א"כ כל מי שמשייע שיוכלו להבין בניקל דברי קדשו הרי זה בכלל מזכה הרבים ע"ל

¹² הרה"ק רבי יוחנן מסטאלין, והרה"ק בעל יסוד העבודה, והרה"ק רבי יעקב יוסף מסקווירא, ז"ע

¹³ הרה"ק רבי פנחס מקאריץ ז"ע, והרה"ק רבי יוחנן מסטאלין ז"ע אמר שזה רפואה למחלות של ימינו.

¹⁴ הרה"ק רבי פנחס מקאריץ ז"ע

¹⁵ עוד יוסף חי בשם צדיקי עולם

רבינו הקדוש אור החיים, אמר עליו מרן הבעש"ט שנשמתו מרוח דוד של אצילות, ובכל לילה שמע תורה מפי הקב"ה, ורוב קדושתו אי אפשר לכתוב, והיה מיורדי המרכבה וגילוי נשמות ומדריגות רוח הקודש אמת¹⁶. 'זוכה לזכך עצמו שיהיה כולו טוב בלתי אחיזת הרע כלל... וזכה לשמוע מעמד הר סיני קול גדול ולא יסף¹⁷.

ז'אני הצעיר זכיתי והייתי בישיבת הרמה, ועיני ראו גדולת תורתו, עוקר הרי הרים, וקדושתו הפלא ופלא, ולפי דורנו היה לב הרב מבעית בתלמוד והיה כמעין המתגבר... וחיבר חפץ ה', ראשון לציון, אור החיים, פרי תואר, וחכמתו ניכרת מספריו אך זה אחד מעשרה מחכמתו ורוחב לבו וחורפתו הפלא ופלא, וחופף עליו כל היום סדר קדושה והבדלה מעניי העוה"ז, ורבו עזוז גוראותיו¹⁸.

ז'רכו ללמוד תורה לשמה באור מופלא בדביקות האור, הן בנגלות התורה הן בגסתרות לא יהיה מגמתו אלא דביקות ואהבה והארה נפלאה, וזהו שנאמר עליו יפה כלבנה¹⁹. למד בכ"ד קישוטי כלה, והיה עמוד התורה²⁰.

ז'ספרו לי מזה האיש פלאי פלאות, והיה חסיד גדול, חריף ובקי בנגלה ובנסתר, והיו כל חכמי ישראל לפניו כקוף בפני אדם, וסיפרו בשבחה גוזמא, היה הרבה קדישא ופרישא²¹.

ז'אין קץ לחכמתו וחסידותו, ואין איש יוכל לעמוד קרוב לישיבתו, כי אש סביבו, ועבודתו בהצנע, ועולם הזה כאין לפניו, ומה שיכולתי לידע מקדושתו הוא דבר אחד כי על הטלת מים לבד טובל י"ב טבילות²².

נשמתו היתה נשמת רבי משה קורדובירו ז"ע שהיתה נשמת רבי עקיבא²³, [ו"יא כי נשמת האלקי הקדוש הגאון מוהר"ר רבי חיים בן עטר היתה תלויה בשורש נשמת רבי חיים ויטאל, (ששרשו היה יקד מאד. משרש הקרוב אל נשמת רבי עקיבא. כולל מהרבה נשמות צדיקים וחסידים, ובשורש זה תלויה הגאולה - כמו ששיבח מרן האלקי האר"י את נשמת רד"ו.) וגם עליו הרבה שבחים מרן הבעש"ט, אבל לא מזה השורש של ר' עקיבא]²⁴.

¹⁶ לשון הרה"ק מקאמארנא ז"ע בספרו נתיב מצותיך

¹⁷ לשון הרה"ק מקאמארנא ז"ע בספרו היכל הברכה

¹⁸ ודיק הרה"ק רבי יעקב יוסף מסקווירא ז"ע כי לא כתב זכיתו לחיות תלמידו, אלא זכיתי והייתי בישיבתו, כי אחז שאינו ראוי להימנות כתלמידו...

¹⁹ לשון החיד"א בספרו שם הגדולים

²⁰ זוהר חי להרה"ק מקאמארנא ז"ע

²¹ הרה"ק בעל התניא ז"ע

²² הרה"ק רבי ישראל מהוסיאטין ז"ע

²³ לשון הרה"ק רבי גרשון מקיטוב ז"ע

²⁴ לשון הרה"ק רבי גרשון מקיטוב ז"ע

²⁵ הרה"ק רבי לייב שרה"ס ז"ע

²⁶ מגילת סתרים להרה"ק מקאמארנא ז"ע

עולמות

מרכזי ותכניות לימוד בעיון

מראי מקומות

משולבים עם דפי מקורות

הכוונה ללימוד יומי

שיעורים בנושאים אקטואליים

סוגיות נבחרות בש"ס

הלכה למעשה

על סדר השלחן ערוך

שיעורים בפרשת שבוע

פרקי מחשבה ומוסר

לסיוע בהקמת שיעורים חדשים

ולקבלת דפי עזר להכנת השיעורים

לתרומות ולהנצחות

ניתן לפנות:

03-6701171

info@olamot.net

עולמות

שיעורי תורה והלכה
בסוגיות אקטואליות

פרטים נוספים באתר:

www.olamot.net

• קרני שומרון • ראשון לציון • רמלה • רעננה • שעלבים • תל אביב • בתי ספר • ישיבות תיכוניות • מכינות קדם צבאיות • בסיסי צה"ל • ברלין • ונצואלה • ושינגטון • יוהנסבורג • לונדון • לוס אנג'לס • לייקווד • מקסיקו • ניו יורק • ניו ג'רזי • פריז • שיקגו • ציריך

אלון מורה • אלעד • בית שמש • בני ברק • באר שבע • בית א-ל • גבעת שמואל • גני תקוה • דימונה • חדרה • חיפה • טלו סטון • יקנעם • ירושלים • כפר סבא • מודיעין • מורשת • מעלה אדומים • מעגלים • נצרת • נתניה • עינב • פסגות • פתח תקוה • צורן